

VOORWOORD

De laatste versie van de lastige gevallen is verschenen tegelijkertijd met de nieuwste versie van de ASTA in 2013. Uiteraard was dit geen volledig overzicht en zijn er sindsdien meerdere moeilijke gevallen gepasseerd. We hebben deze verzameld en met verschillende professionals besproken (Thomas Stam en de leden van de VKL-intervisiegroep Noord).

Het schema is uitgebreid en aangepast.

Hieronder lichten we als eerste enkele vaak terugkomende gevallen toe.

Vervolgens vindt u een uitgebreid overzicht van de lastige gevallen in tabelvorm. De volgorde van de kopjes verschilt van de volgorde zoals die in de ASTA 2013 staat. Er is nu gekozen om de werkvolgorde van de ASTA aan te houden.

We realiseren ons dat ook deze versie verre van compleet is en we zien dit document dan ook als een dynamisch overzicht. We staan om deze reden altijd open voor aanpassingen en vragen.

Nina Blom en Elsbeth Boxum
Maart 2022

TOELICHTING

Lexicaliteit

De term lexicale werkwoorden is een term die niet gebruikt wordt in de traditionele grammatica. Destijds is voor deze term gekozen om het af te zetten tegen de koppelwerkwoorden en modale (hulp) werkwoorden. Met lexicale werkwoorden werden dus werkwoorden bedoeld met veel betekenisinhoud. De meeste lexicale werkwoorden zijn hoofdwkwoorden. Echter, af en toe kan een hulpwerkwoord toch zo veel inhoudsbetekenis hebben dat er binnen de ASTA methodiek gekozen wordt om dit hulpwerkwoord te tellen bij de lexicale werkwoorden.

Hulpwerkwoorden

Er bestaan vijf verschillende hulpwerkwoorden:

1. Hulpwerkwoorden van tijd
2. Hulpwerkwoorden van de lijdende vorm
3. Modale hulpwerkwoorden
4. Hulpwerkwoorden van aspect
5. Hulpwerkwoorden van causaliteit

1. Hulpwerkwoorden van tijd

Hulpwerkwoorden van tijd zijn *hebben* en *zijn*.

- Ik *heb* haar gesproken
- Ik *ben* een tijdje weggegaan

Deze hulpwerkwoorden worden binnen de ASTA niet geteld als hulpwerkwoord of lexicaal werkwoord, enkel als persoonsvorm.

2. Hulpwerkwoorden van de lijdende vorm

Hulpwerkwoorden van lijdende vorm zijn *worden* en *zijn*.

- De baby *wordt* verzorgd door de moeder
- Ik *ben* opgehaald door de ambulance

Deze hulpwerkwoorden worden binnen de ASTA niet geteld als hulpwerkwoord of lexicaal werkwoord, enkel als persoonsvorm c.q. koppelwerkwoord.

3. Modale (hulp) werkwoorden

Modale werkwoorden zijn *zullen*, *willen*, *moeten*, *mogen*, *kunnen* en *hoeven*.

- Ik *zal* vertrekken
- Hij *wil* naar huis (maar ook: hij *wil* naar huis fietsen)
- Ik *moet* naar huis (maar ook: ik *moet* dat doen)
- Het schaap *mag* de wei in
- De leerlingen *kunnen* lezen
- De man *hoeft* niets

Het maakt niet uit of bovenstaande woorden daadwerkelijk als hulpwerkwoord gebruikt zijn of als een zelfstandig gebruikt werkwoord, ze worden altijd meegeteld bij de maat: modale (hulp)werkwoorden.

NB1: De koppelwerkwoorden voorkomen, dunken, lijken, schijnen en blijken kunnen soms als hulpwerkwoorden van modaliteit fungeren. Tel deze dan bij de modale (hulp)werkwoorden.

- Het *bleek* een infarct te zijn

NB2: het modale (hulp)werkwoorden *hoeven* is de handleiding van 2013 niet opgenomen als modaal. Het is echter wel degelijk een modaal (hulp)werkwoord.

4. Hulpwerkwoorden van aspect: *gaan, komen en blijven*

Deze geven een begin van een handeling aan of ze maken duidelijk dat een handeling voortduurt.

- Hij *gaat* werken
- Hij *komt* logeren
- Ik *blijf* hier nog een tijdje oefenen

Tot de hulpwerkwoorden van aspect behoren ook *zijn, zitten, lopen, hangen* en *staan* als zij aangeven dat een handeling voortduurt. Binnen de ASTA vinden we dat de hulpwerkwoorden van aspect zoveel lexicaliteit bevatten dat we deze rekenen tot de lexicale werkwoorden.

5. Hulpwerkwoorden van causaliteit: *doen en laten*.

Deze hulpwerkwoorden geven aan dat er een betrekking van oorzaak en gevolg in de zin staat.

- Hij *doet* haar blozen
- Zij *laat* hem wachten

Ook de hulpwerkwoorden van causaliteit bevatten zoveel lexicaliteit dat we deze rekenen tot de lexicale werkwoorden.

Geboren/geleden versus trouwen/scheiden/overlijden:

Alle vormen van geboren en geleden worden gezien als bijvoeglijk naamwoord in combinatie met een koppelwerkwoorden, ook al is het sommige gevallen een lexicaal werkwoord (zoals in /gisteren is mijn dochtertje geboren/).

Alle vormen van trouwen, scheiden en overlijden worden geteld bij de lexicale werkwoorden, ook al is het in sommige gevallen een bijvoeglijk naamwoord (zoals in /ik ben twintig jaar getrouwd/).

APPENDIX

Aantal woorden	
Alphen aan de Rijn Den Haag Zeeuws-Vlaanderen	Tellen als één woord (plaatsnamen altijd tellen als één woord).
Au, goh, tjonge jonge, gompie, jeetje, hé, hoor	Tel dit soort interjecties niet mee voor het totaal van 300 woorden.
Geluiden (Zoals pfieuw of diggedigge)	Als in een sample een geluidsnabootsing voorkomt, reken dat dan als een interjectie en tel dit niet meer voor het totaal van 300 woorden.
Ja precies Ja inderdaad	Tellen als twee woorden.
Jan van den Berg Van den Berg	Tellen als twee woorden (één voornaam en één achternaam). Tellen als één woord.
's Nachts 's Middags 's Winters 's Zomers 's Maandags etc.	Tellen als twee woorden, want oorspronkelijk was het des nachts.
Zwolle-Zuid	Tellen als twee woorden (specificering).
Zelfstandige naamwoorden	
Aantal	In de uiting: 'ik ben een aantal weken ziek geweest' zijn zowel /aantal/ als /weken/ zelfstandige naamwoorden.
Beetje	In de uiting: 'Het gaat een beetje beter' is /beetje/ een zelfstandig naamwoord. In de uiting: 'Ik heb een beetje afasie' zijn zowel /beetje/ als /afasie/ zelfstandige naamwoorden.
De jongste Het ideale	In de uiting: 'Hij is mijn oudste' en 'Het ideale hieraan is' zijn /oudste/ en /ideale/ zelfstandig gebruikte adjectieven en worden niet geteld als zelfstandig naamwoord.
Ding	In de uiting 'Hoe heet dat ding' is /ding/ een zelfstandig naamwoord. In de uiting 'Dat ding ligt op tafel' is /ding/ een zelfstandig naamwoord. In de uiting 'Toen heb ik in mijn hoofd uh uh zo'n ding gehad' is /ding/ een zelfstandig naamwoord. In de laatste 2 voorbeelden kan in de foutenanalyse /ding/ als leeg woord aangeduid worden.
Frans, Duits, Engels	Reken deze woorden als zelfstandig naamwoord. Voorbeeld: 'Ik spreek vloeiend Frans'.
Gaten	In de uiting: 'En ik hield het in de gaten' is /gaten/ een zelfstandig naamwoord.
Richting	In de uiting: 'Naar het noorden lopen is de goede richting' is /richting/ een zelfstandig naamwoord. In de uiting: 'Ik ging richting huis' is /richting/ een voorzetsel en geen zelfstandig naamwoord.
's Nachts, 's Winters etc.	Tel /nacht/ en /winter/ als een zelfstandig naamwoord.
Thuis	In de uiting: 'Dit hier is mijn thuis' 'is/ thuis/ een zelfstandig naamwoord. In de uiting: 'Ik ben thuis' is /thuis/ geen zelfstandig naamwoord maar een bijwoord.

Werkwoord gebruikt als zelfstandig naamwoord	In de uiting: 'Mijn hobby's zijn tuinieren en met de hond lopen' zijn /tuinieren/ en /lopen/ zelfstandige naamwoorden.
112	In de uiting: 'Ik bel 112' reken /112/ als een zelfstandig naamwoord.
Lexicale werkwoorden	
Afkrijgen/terugkrijgen	Dit zijn twee verschillende lexicale werkwoorden.
Bedanken	In de uiting: 'Bedankt voor je tijd' is /bedankt/ een lexicaal werkwoord.
Blijken	In de uitingen: 'Het was een infarct. Dat bleek pas veel later' is /was/ een koppelwerkwoord en /bleek/ een lexicaal werkwoord (in de betekenis van duidelijk zijn). In de uiting: 'Het bleek dat het een infarct was' is /bleek/ een lexicaal werkwoord (in de betekenis van duidelijk zijn) en /was/ een koppelwerkwoord. In de uiting: 'Het bleek een infarct' is /bleek/ een koppelwerkwoord. In de uiting: 'Het bleek een infarct te zijn' is /bleek/ hulpwerkwoord van modaliteit en /zijn/ een koppelwerkwoord.
Blijven	In de uiting: 'Maar ik blijf er wel bij' is /blijf erbij/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Ik blijf hier nog een tijdje oefenen' is /blijf/ hulpwerkwoord van aspect en wordt dus bij de lexicale werkwoorden gerekend. In de uiting: 'Ik blijf thuis' is /blijf/ geen koppelwoord maar een lexicaal werkwoord (in de betekenis van niet van plaats veranderen). In de uiting: 'Ik blijf bakker' is /blijf/ een koppelwerkwoord.
Gaan	In de uiting: 'Ik ga naar huis' is /gaan/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Het gaat een stuk beter' is /gaan/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Met mij gaat het goed' is /gaan/ een lexicaal werkwoord.
Horen	In de uiting: 'Hij was niet thuis hoor' wordt /hoor/ niet geteld als lexicaal werkwoord (/hoor/ is hier een interjectie).
Kijken	In de uiting: 'Dat was even kijken drie weken geleden' is /kijken/ geen lexicaal werkwoord
Kloppen	In de uiting: 'Ja, dat klopt' is /klopt/ een lexicaal werkwoord.
Laten	In de uiting: 'Laat maar' is /laat/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Laat maar zitten' is /laat/ een hulpwerkwoord van causaliteit (en wordt wel meegerekend tot de lexicale werkwoorden en /zitten/ een lexicaal werkwoord).
Staan	In de uiting: 'Stond ik zowaar te kijken naar die dokter' is /stond/ een lexicaal werkwoord (net als /kijken/).
Trouwen	In de uitingen: 'Ik ben vorig jaar getrouwd' en 'ik ben getrouwd' is /trouwen/ een lexicaal werkwoord.
Overlijden	In de uiting: 'Hij is gisteren overleden' en 'hij is overleden' is /overleden/ een lexicaal werkwoord.
Zeggen	In de uiting: 'Ik heb zeg maar een infarct gehad' is /zeggen/ geen lexicaal werkwoord, maar een interjectie.
Zitten	In de uiting: 'Ik zit op de stoel' is /zit/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Ik zie het niet meer zitten' is /zien zitten/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Het zit zo' is /zit/ een lexicaal werkwoord.

	In de uiting: 'Het zit erop' is /erop zitten/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Ik zat te wachten' is /zat/ een hulpwerkwoord van aspect en wordt daarom tot de lexicale werkwoorden gerekend.
Koppelwerkwoorden	
Blijken	In de uiting: 'Het bleek een infarct' is /bleek/ een koppelwerkwoord. In de uiting: 'Het bleek een infarct te zijn' is /bleek/ hulpwerkwoord van modaliteit en /zijn/ een koppelwerkwoord. In de uitingen: 'Het was een infarct. Dat bleek pas veel later' is /was/ een koppelwerkwoord en /bleek/ een lexicaal werkwoord (in de betekenis van duidelijk zijn). In de uiting: 'Het bleek dat het een infarct was' is /bleek/ een lexicaal werkwoord (in de betekenis van duidelijk zijn) en /was/ een koppelwerkwoord.
Blijven	In de uiting: 'Ik blijf bakker' is /blijf/ een koppelwerkwoord. In de uiting: 'Maar ik blijf er wel bij' is /blijf erbij/ een lexicaal werkwoord. In de uiting: 'Ik blijf thuis' is /blijf/ geen koppelwoord maar een lexicaal werkwoord (in de betekenis van niet van plaats veranderen) In de uiting: 'Ik blijf hier nog een tijdje oefenen' is /blijf/ hulpwerkwoord van aspect en wordt dus bij de lexicale werkwoorden gerekend.
Geboren	In de uitingen: 'Ik ben geboren in Groningen' en 'Gisteren is mijn kleindochtertje geboren' is /geboren/ een bijvoeglijk naamwoord en zijn /ben/ en /is/ koppelwerkwoorden.
Geleden	In de uiting: 'Het is al even geleden' is /is/ een koppelwerkwoord en /geleden/ een bijvoeglijk naamwoord.
Raken	In de uiting: 'Hij raakte uitgeput' is /raakte/ een koppelwerkwoord.
Worden	In de uiting: 'Ik ben beroerd geworden' is /worden/ het koppelwerkwoord (en /ben/ het hulpwerkwoord van tijd).
Zijn	In onderstaande uitingen is het werkwoord /zijn/ een koppelwerkwoord: Daar ben je druk mee Het is voorbij Ik ben toe aan revalidatie Ik ben mijn evenwicht kwijt Dat is wat ik zei Ik denk dat het vijf uur was En die vroeg aan mij hoe het was (in de betekenis van 'hoe was de film?') Wat is het? Het is me wat Toen was het 11 uur Toen was het leuk Ik ben bezig Ik ben ermee bezig Ik ben vermoeid Het is klaar Mijn bril is kwijt Ik ben dingen kwijt Ik ben kwijt Ik ben onderweg

	<p>We zijn met zijn achten thuis Ik ben de oudste van vier jongens</p> <p>/Zijn/ is geen koppelwerkwoord in: Dat is er met mij aan de hand En die vroeg aan mij hoe het was (in de betekenis van 'hoe gaat het?') Ik ben hier Met mij is het goed.</p>
Modale (hulp) werkwoorden	
Hoeven	Hoeven is een modaal (hulp) werkwoord.
Modale (hulp) werkwoorden	<p>Alle verschijningsvormen van zullen, willen, moeten, mogen, kunnen en hoeven altijd als modaal tellen ongeacht of het een modaal hulpwerkwoord of een zelfstandig modaal werkwoord betreft.</p> <p>In de uiting: 'Ik mag geen alcohol' is /mag/ een modaal werkwoord. In de uiting: 'Ik mag geen alcohol drinken' is /mag/ een modaal hulpwerkwoord.</p> <p>Beide verschijningsvormen worden tot de modale (hulp)werkwoorden gerekend.</p>
Blijken	<p>In de uiting: 'Het bleek een infarct' is /bleek/ een koppelwerkwoord. In de uiting: 'Het bleek een infarct te zijn' is /bleek/ hulpwerkwoord van modaliteit en /zijn/ een koppelwerkwoord.</p> <p>In de uitingen: 'Het was een infarct. Dat bleek pas veel later' is /was/ een koppelwerkwoord en /bleek/ een lexicaal werkwoord (in de betekenis van duidelijk zijn).</p> <p>In de uiting: 'Het bleek dat het een infarct was' is /bleek/ een lexicaal werkwoord (in de betekenis van duidelijk zijn) en /was/ een koppelwerkwoord.</p>
Hulpwerkwoorden	
Blijven	<p>In de uiting: 'Ik blijf hier nog een tijdje oefenen' is /blijf/ hulpwerkwoord van aspect en wordt gezien de lexicaliteit bij de lexicale werkwoorden gerekend.</p> <p>In de uiting: 'Ik blijf bakker' is /blijf/ een koppelwerkwoord. In de uiting: 'Maar ik blijf er wel bij' is /blijf erbij/ een lexicaal werkwoord.</p> <p>In de uiting: 'Ik blijf thuis' is /blijf/ geen koppelwoord maar een lexicaal werkwoord (in de betekenis van niet van plaats veranderen).</p>
Doen	In de uiting: 'Doe maar dooreten' is /doen/ een hulpwerkwoord (dialect) en geen lexicaal werkwoord en wordt nergens bijgerekend.
Gaan	In de uiting: 'Ik ga een eindje lopen' is /gaan/ een hulpwerkwoord van aspect. Aangezien dit hulpwerkwoord lexicaliteit bevat, wordt /gaan/ als een lexicaal werkwoord gerekend.
Staan	In de uiting: 'Ik sta te wachten' is /sta/ een hulpwerkwoorden van aspect en wordt geteld als lexicaal werkwoord en is /wachten/ ook een lexicaal werkwoord.
Zitten	In de uiting: 'Ik zat een boek te lezen' is /zat/ een hulpwerkwoord van aspect. Aangezien dit hulpwerkwoord lexicaliteit bevat, wordt /zat/ als een lexicaal werkwoord gerekend.
Laten	In de uiting: 'Laat maar' is /laat/ een lexicaal werkwoord.

	In de uiting: 'Laat maar zitten' is /laat/ een hulpwerkwoord van causaliteit (en wordt wel meegerekend tot de lexicale werkwoorden) en /zitten/ een lexicaal werkwoord.
Uitingslengte	
Doorlopende uiting	Als een korte interruptie van de testleider een uiting van de patiënt onderbreekt, beschouw dan deze twee uitingen toch als één uiting. Voorbeeld: P: Ik ga morgen naar uh uh T: ja P: mijn ouders Dan wordt het één uiting: 'ik ga morgen naar mijn ouders'.
Onvolledige uiting	Een uiting is onvolledig als het semantisch en grammaticaal niet bij de volgende uiting aansluit. De communicatieve intentie wordt niet verwoord. De spreker geeft zijn poging op. Ook daalt de intonatie. Voorbeeld: 'Ik heb sporten... uh... ach ik ik houd van lezen' = 2 uitingen, waarvan de eerste wordt gerekend als onvolledige uiting.
Valse start	Na een valse start herneemt de spreker zich en formuleert de uiting opnieuw. De communicatieve intentie wordt wel verwoord. Streep het valse startgedeelte weg om een goede uiting over te houden. Voorbeeld: 'Ik wilde slaag... ik wilde heel graag aan de slag' = 1 uiting van 7 woorden.
Diversen	
Man/vrouw aanduiding	Bij zelfstandige naamwoorden waar een mannelijke en een vrouwelijke verwante vorm is, wordt dit gezien als één type (voorbeeld: /danser/ - /danseres/ en /schrijver/ - /schrijfster/). /Haan/ en /kip/ worden wel als twee verschillende types gezien en dus als twee verschillende zelfstandige naamwoorden.